

Emlékezés Nagy Imrére (1822–1894), a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagjára

Remembering Imre Nagy (1822-1894), Full Member of the Hungarian Academy of Sciences

Alsószopori¹ Nagy Imre életműve feldolgozottak nevezhető.² Jogtörténész, a magyar királyi Kúria bírása. Nagy Imre 1822. július 1-jén született Németkeresztúron³ (1899-től Sopronkeresztúr), a mai Őrvidék területén. Nagy István mérnök és rádóczi Marton Eszter fia, Felsőbb iskoláit Sopronban végezte, ahol 1838 és 1840 között bölcslelettudományi hallgató volt; illetőleg 1840-42-ben Pozsonyban az ágostai evangélikus líceumban a törvényt, azaz a jog-és államtudományokat tanulta.⁴ 1842-ben Szemerey Sándor, Esterházy herceg főügyésze mellett volt joggyakornok, illetve 1843-ban Pozsonyban táblai hites jegyző és az országgyűlés kezdetétől fogva Sötér Ferenc moson megyei alispán és országgyűlési követ mellett írnok volt. Nemzetőrként 1848. október 2-től október 27-ig részt vett a szabadságharcban, egyszersmind megyei tisztviselő volt. Később, 1854-ben Kaposvárra törvényszéki tanácsossá nevezték ki, ahol 1856-ban úrbéri törvényszéki ülnök lett; egyúttal végezte Somogy vármegye úrbéri rendezését és a marosdi pusztán talált 3793 darab régi érmét ismertette. Később, 1861-ben uradalmi ügyész volt Magyaróváron, és azon évben kinevezték dunántúli kerületi táblai jegyzőnek Kőszegre, ahol 1862-ben táblai ülnök lett. Majd 1863-ban a Dunántúli Történetkedvelők Társulatának egyik kezdeményezője és létrehozója volt Ráth Károllyal és másokkal. A tudós társaság (*learned society*) 1867-ig állt fenn.⁵ Négy év múltán, 1867-ben

¹ Alsószopor (Szatmár vármegye), jelenleg Supuru de Jos néven Szatmár megye (rom. *Judetul Satu Mare*), Románia része.

² Id. Szinnyei József: Nagy Imre [szócikk]. In: Id. Szinnyei József: *Magyar írók élete és munkái IX. Mirtse-Oszvaldt*. Budapest, Hornyánszky Viktor, 1903. 598-599. URL: <https://vmek.oszk.hu/03600/03630/html/> (utolsó megtekintés: 2026. október 1.); Anonym: Nagy Imre [szócikk.] In: Kenyeres Ágnes (főszerk.): *Magyar életrajzi lexikon I. A-K*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1981. 726-726. Harmadik, változatlan kiadás; Gulyás Pál (ír., összeáll.): Nagy Imre [Szócikk]. In: Gulyás Pál (ír., összeáll.) – Viczián János (ír., s.a.r., kieg., jav.): *Magyar írók élete és munkái. Megindította [az alapsorozatot]: Id. Szinnyei József. Új sorozat. ---. adatgyűjtésének felhasználásával írta és sajtó alá rendezte Viczián János XIII. Häcker Bálint – Hollinger Rudolf*. Budapest, Argumentum Kiadó, 1993. 734-735.; Anonym: Nagy Imre [szócikk.] In: Markó László (főszerk.): *Új magyar életrajzi lexikon VI. Sz-Zs*. Budapest, Magyar Könyvklub, 2002. 293-294.; Markó László: Nagy Imre. [Szócikk]. In: Markó László-Burucs Kornélia-Balogh Margit-Hay Diána: *A Magyar Tudományos Akadémia tagjai II. I-P*. (Főszerk.: Glatz Ferenc). Budapest, MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont – Tudománytár, 2003. 906-907. URL: <https://real-eod.mtak.hu/7573/1/AMTATagjai1825-2002.pdf#page=912> (utolsó megtekintés: 2026. október 1.)

³ Németkeresztúr, Sopron vármegye, Magyar Királyság, jelenleg Deutschkreutz néven Őrvidék/Burgenland Felsőpulyai járásának (ném. Bezirk Oberpullendorf), Ausztria Köztársaság része. Az innen nem túl messze lévő Felsőőr (jelenleg: Oberwart) ősi településmagja, Felszeg ma is magyar többségű, ahol hangtanilag egyes kérdésekben egyedülálló (sajátos é-t, ty és gy helyett dzs-t, archaikus igealakokat, régies szavakat használó, a 18-19. századi magyar nyelvváltozatot erős német lexikai behatásokkal őrző) magyar nyelvjárást, tájszólást beszél az autochton magyarság (pl. a 'kutya' szó helyett 'kudzsa,' 'hogy' helyett 'hodzs'). Felsőőri született Imre Samu (1917-1990) nyelvész, középiskolai tanár, a helyi magyar nyelvjárás kutatója, az MTA levelező (1976), valamint rendes (1985) tagja.

⁴ A Pozsonyi Jogakadémia anyakönyve 1841-ben Emericus Nagyt másodéves hallgatóként említi. Atyja földmérő (lat. *geodeta*), az ifjú beiratkozáskor 18 esztendő, születési helye azonban Eszterháza (jelenleg: Fertőd). M. Novák Veronika: *A Pozsonyi Jogakadémia hallgatósága 1777-1849. Poslucháči Král'ovskej Akadémie v Bratislave 1777-1849*. Budapest, A Magyar Tudományos Akadémia Egyetemtörténeti Albizottsága – Eötvös Loránd Tudományegyetem Levéltára, 2007. 433. 12360. tételszám. Felsőoktatástörténeti Kiadványok Új Sorozat 5.

⁵ Markó (2003) 906-907.

Kőszeg városa díszpolgárrá választotta. Később, 1869. május 10-én lett királyi ítélőtáblai rendes bíró Pesten, 1870-ben pedig a királyi kúriánál kisegítő bíró.⁶

Ugyanezen év május 25-én a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjának választotta. Később, 1886. május 6-án lett rendes tag. Levelező tagi székfoglaló: *A Lajta mint határfolyam*. Elhangzott: 1871. május 8. Rendes tagi székfoglalója: *A Pécz nemzetség örökösödési pere 1425-1433*. Elhangzott: 1892. október 10.⁷ Az 1872. évben a Belügyminisztérium az Országos Levéltár felállítására összehívott tanácskozás (*enquête*/ankét) tagjául választotta. Majd 1874-ben pedig az igazságügyi miniszter kiküldte Nagyt a dunántúli bíróságok ügymenetelének hivatalos megvizsgálására. Később, 1875-ben a magyar királyi Kúria rendes bírója lett. Ezt követően, 1878-ban az Országos Levéltár hivatalos tiszti vizsgáinál vizsgálóbiztos, és 1880-ban a somogy megyei Régészeti és Történelmi Társulat tiszteletbeli tagja lett. Majd 1887-ben pedig Bars megye törvényhatósága (és 1889-ben Hont vármegye) megkeresésére a Történelmi Társulat a megye idegen hangzású községneveinek visszamagyarosítására alakult bizottság elnökéül választotta.

1891-ben a királyi Kúria tanácsvezető bírója lett. Nagy szerepe volt a heraldikai és genealógiai társaság létrehozása körül, melynek alelnöke volt. A Magyar Történelmi Társulatnak alapításától (1867) fogva, valamint az Országos Régészeti Társulatnak is igazgató választmányi tagja volt.⁸ Elhunyt 1894. május 5-én Budapesten.⁹

Művei

A zichi és vásonkeői gr. Zichy család idősb ágának Okmánytára. Codex diplomaticus domus senioris comitum Zichy de Zich et Vásonkeő I-VIII. (Sorozatszerkesztő); Anjoukori Okmánytár. Codex diplomaticus Hungaricus Andegavensis I-VI. Budapest, 1878-1891.; Hazai Oklevéltár 1234-1536. Budapest, 1879. (Szerk. Deák Farkassal és Nagy Gyulával együtt); Zala vármegye története. Oklevéltár. Bpest, 1886., 1890. Két kötet. (Szerk. Véghegyi Dezsővel és Nagy Gyulával); Sopron vármegye története. Oklevéltár I-II. Sopron, s. n., 1889-1891. ismeretlen terjedelem; Hazai Okmánytár VIII. Codex diplomaticus patrius VIII. Budapest, MTA, 1891. 474.; A Péch nemzetség örökösödési pere 1825-33. Székfoglaló értekezés. Budapest, MTA, 1892. 75. (Értekezések a tört. tud. köréből XV. 10.).

Felhasznált irodalom

⁶ Id. Szinnyei (1903) 598-599.; Anonym (1981) 726.; Gulyás (1993) 743-735.; Anonym (2002) 293-294.; Markó (2003) 906-907.

⁷ Markó (2003) 906-907.

⁸ Id. Szinnyei (1903) 598-599.; Anonym (1981) 726.; Gulyás (1993) 743-735.; Anonym (2002) 293-294.; Markó (2003) 906-907.

⁹ Sz.[ilágyi] S.[ándor]: Nagy Imre, szül. 1822. júl. 1. † 1894. máj. 5. *Századok* 27. évf. (1894) 28., 475. URL: https://real-j.mtak.hu/13651/1/Szazadok_1894.pdf#page=483 (utolsó megtekintés: 2026. október 1.); Radvánszky Béla: Emlékbeszéd alsó-szopori Nagy Imre, a heraldikai és genealógiai társaság másodelnöke felett. (Felolvastatott az 1894. dec. [december] 12-én tartott nagygyűlésen). *Turul* 11. évf. (1895) 13., 1–5. URL: https://real-j.mtak.hu/20693/1/Turul_1895.pdf#page=5 (utolsó megtekintés: 2026. október 1.); Fejérpataky László: Emlékbeszéd alsószopori Nagy Imre felett. *A Magyar Tudományos Akadémia elhunyt tagjai fölött tartott emlékbeszédek* 14. évf. (1897) 3. sz. 73-73. URL: https://real-j.mtak.hu/640/1/EMLEKBESZ_009_1897_1899.pdf#page=73 (utolsó megtekintés: 2026. október 1.); Alsószopori Nagy Imre [gyászjelentés] URL: https://real-ms.mtak.hu/26563/1/gyaszjelentés_N.pdf#page=15 (utolsó megtekintés: 2026. október 1.)

Id. Szinnyei József: Nagy Imre [szócikk]. In: Id. Szinnyei József: *Magyar írók élete és munkái* IX. *Mirtse-Oszvaldt*. Budapest, Hornyánszky Viktor, 1903. 598-599. URL: <https://vmek.oszk.hu/03600/03630/html/> (utolsó megtekintés: 2026. október 1.); Anonym: Nagy Imre [szócikk.] In: Kenyeres Ágnes (főszerk.): *Magyar életrajzi lexikon* I. A-K. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1981. 726-726. Harmadik, változatlan kiadás; Gulyás Pál (ír., összeáll.): Nagy Imre [Szócikk]. In: Gulyás Pál (ír., összeáll.) – Viczián János (ír., s.a.r., kieg., jav.): *Magyar írók élete és munkái. Megindította [az alapsorozatot]: Id. Szinnyei József. Új sorozat. --.--- adatgyűjtésének felhasználásával írta és sajtó alá rendezte Viczián János XIII. Häcker Bálint – Hollinger Rudolf*. Budapest, Argumentum Kiadó, 1993. 734-735.; Anonym: Nagy Imre [szócikk.] In: Markó László (főszerk.): *Új magyar életrajzi lexikon* VI. Sz-Zs. Budapest, Magyar Könyvklub, 2002. 293-294.; Markó László: Nagy Imre. [Szócikk]. In: Markó László-Burucs Kornélia-Balogh Margit-Hay Diána: *A Magyar Tudományos Akadémia tagjai II. I-P.* (Főszerk.: Glatz Ferenc). Budapest, MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont – Tudománytár, 2003. 906-907. URL: <https://real-eod.mtak.hu/7573/1/AMTATagjai1825-2002.pdf#page=912> (utolsó megtekintés: 2026. október 1.); Sz.[ilágyi] S.[ándor]: Nagy Imre, szül. 1822. júl. 1. † 1894. máj. 5. *Századok* 27. évf. (1894) 28., 475. URL: https://real-j.mtak.hu/13651/1/Szazadok_1894.pdf#page=483 (utolsó megtekintés: 2026. október 1.); Radvánszky Béla: Emlékbeszéd alsó-szopori Nagy Imre, a heraldikai és genealógiai társaság másodelnöke felett. (Felolvastatott az 1894. dec. [december] 12-én tartott nagygyűlésen). *Turul* 11. évf. (1895) 13., 1–5. URL: https://real-j.mtak.hu/20693/1/Turul_1895.pdf#page=5 (utolsó megtekintés: 2026. október 1.); Fejérpataky László: Emlékbeszéd alsószopori Nagy Imre felett. *A Magyar Tudományos Akadémia elhunyt tagjai fölött tartott emlékbeszédek* 14. évf. (1897) 3. sz. 73-73. URL: https://real-j.mtak.hu/640/1/EMLEKBESZ_009_1897_1899.pdf#page=73 (utolsó megtekintés: 2026. október 1.); Alsószopori Nagy Imre [gyászjelentés] URL: https://real-ms.mtak.hu/26563/1/gyaszjelentes_N.pdf#page=15 (utolsó megtekintés: 2026. október 1.); és M. Novák Veronika: *A Pozsonyi Jogakadémia hallgatósága 1777-1849. Poslucháči Kráľ'ovskej Akadémie v Bratislave 1777-1849*. Budapest, A Magyar Tudományos Akadémia Egyetemtörténeti Albizottsága – Eötvös Loránd Tudományegyetem Levéltára, 2007. 653. Felsőoktatástörténeti Kiadványok Új Sorozat 5.

Koi Gyula PhD

Tudományos főmunkatárs; v. vezető kutató;
tudományos munkatárs

Nemzeti Közzolgálati Egyetem (NKE) Államtudományi és Nemzetközi
Tanulmányok Kar; Pécsi Tudományegyetem (PTE) Állam-és Jogtudományi kar;
ELTE Társadalomtudományi Kutatóközpont Jogtudományi Kutatóintézet

E-mail: koigyula@gmail.com